

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı Issue 35 • Aralık December 2024

www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut644>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Sözlüklerde Erkekler İçin Kullanılan Sıfatlar ve Bazı Adlar

Adjectives and Some Nouns Used for Men in Dictionaries

Öz

Türk dilinde dil bilimsel cinsiyet bulunmamasına rağmen toplumun kadın ve erkekler bakış açısının yansdığı, onlara uygun görülen davranış biçimlerine özgü kodlamalar söz varlığında kendisini göstermektedir. Türkçede bazı sözcükler bazı durumlarda dil bilimsel açıdan bazı durumlarda da sözlüksel ve anlamsal olarak cinsiyet bildirmektedir. Bazı sözcükler sadece kadınlar için bazı sözcükler de sadece erkekler için kullanılmaktadır. Dilin toplumsal boyutu söz varlığına yansımaktadır. Dil, toplumsal cinsiyet göstergelerini doğrudan belirgin olduğu bir alandır. Bireyin fizyolojik ve psikolojik özellikleri yanında sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri de dil denilen iletişim aracında açık bir biçimde görülmektedir. Söz varlığına bakılarak toplumsal yapı hakkında çıkarımlar elde edilmektedir. Dil-toplum etkileşimi dil-cinsiyet etkileşimini de içermektedir. Toplumdaki bireysel kişiliklerin oluşumunda dil ve kültür karşılıklı en önemli etkiye sahiptir. Toplumsal bilinçaltının dildeki sıfatlarda da varlığını hissettirmesi kaçınılmazdır. Dilin söz varlığında toplumsal cinsiyet göstergelerinin anlamsal çağrışımlarla yer alması cinsiyet açısından sosyal ve kültürel hayatta farklı durumların söz konusu olduğu anlamına gelmektedir. Dildeki göstergeler sistemi de toplumsal cinsiyet anlayışını birebir ortaya koymaktadır. Gerek kadınlarla gerek erkeklerle ilgili söz varlığı toplumun her iki cinsde de bakış açısının ve kültürünün en göze çarpan özelliklerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da Güncel Türkçe Sözlük ve Kubbealtı Lügati'ndeki erkekler için kullanılan sıfatlar özelde ele alınarak incelenecektir. Böylelikle hem sözlüklerin bu tür sözcükleri ele alış biçimleri sözlük bilimsel açıdan hem de toplumun dilinde ve zihnindeki erkek varlığı sıfatlar ve isimler açısından toplum dilbilimsel açıdan ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Sözcük, Sıfatlar, Kadın, Erkek.

Abstract

Although there is no grammatical gender in the Turkish language, codes that reflect the society's perspective on men and women and the forms of behavior deemed appropriate for them are evident in the vocabulary. In Turkish, some words sometimes indicate gender grammatically and sometimes lexically and semantically. Some words are used only for women and some words are used only for men. The social dimension of the language is reflected in the vocabulary. Language is an area where gender indicators are directly evident. In addition to the physiological and psychological characteristics of the individual, social, cultural and economic characteristics are also clearly seen in the communication tool called language. Inferences about the social structure are obtained by looking at the vocabulary. Language-society interaction also includes language-gender interaction. Language and culture have the most important mutual effect in the formation of individual personalities in society. It is inevitable for the social subconscious to make its presence felt in the adjectives in the language. The presence of gender indicators in the vocabulary of the language with semantic connotations means that there are different situations in social and cultural life in terms of gender. The system of indicators in the language also directly reveals the understanding of gender. The vocabulary related to both women and men reveals the most striking features of the society's perspective and culture towards both genders. In this study, the adjectives used for men in the Current Turkish Dictionary and Kubbealtı Dictionary will be examined in particular. Thus, both the way the dictionaries handle such words from a lexicological perspective and the male presence in the society's language and mind in terms of adjectives and nouns will be addressed from a sociolinguistic perspective.

Keywords: Dictionary, Word, Adjectives, Woman, Man.

Kürşat Efe*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doç. Dr.

Amasya Üniversitesi, Amasya/Türkiye

Elmek: kursatefece@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3856-718X

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 16.12.2024

Kabul Tarihi: 29.12.2024

E-yayın Tarihi: 31.12.2024

Atıf/Citation:

Efe, K. (2024). Sözlüklerde Erkekler İçin Kullanılan Sıfatlar ve Bazı Adlar. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (35), s.110-133.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe sözlüklerde erkekler için kullanılan sıfatları belirlemek ve bunların dildeki işlevini ortaya koymaktır. Bu konuda ele alınacak sözlüklerde sıfatlar ve bunların yanında bazı sıfat tamlamaları ile bazı adlar incelenecektir. Bunlar dil bilgisi ve toplum dil bilimi açısından değerlendirilecektir.

Yöntem

Çalışmada Güncel Türkçe Sözlükte ve Kubbealtı Lügatinde erkeklerle ilgili yer alan madde başı olarak verilmiş sıfatlar önce fişlenecek, ardından bunlar çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu sözcükler dil bilgisi açısından ve toplum dilbilimsel açıdan ele alınacaktır. Yapısal olarak değerlendirmelerden sonra elde edilen bulgulardan hareketle toplumun kültüründe erkeklerle ilgili söz varlığı açısından sıfatların ve bazı adların nasıl yer aldığı sonuç kısmında ortaya konulacaktır.

Giriş

Sıfatlar isimlerin veya diğer sıfatların önüne gelerek onları çeşitli yönlerden niteleyen sözcüklerdir. Bu tür sözcükler hem sözlük bilimi araştırmalarına hem de bireyin kimliğinin toplumsal ilişkilerden nasıl etkilendiğine yönelik izler barındırmaktadır. Her sözcük ait olduğu kültürün bir yansımasıdır. Erkekler için kullanılan sözler de kadınlar için kullanılan sözler de içinde yaşanan kültürün ifadeleridir. Sözcükler bitkiler gibidir, yetiştiği ortamın özelliklerine göre biçim alır, anlam kazanırlar. Sıfatlar da bunun en renkli örnekleridir. Genellikle dış görünüşe, ön yargıya, ilk algıya, bazen de genel yargıya dönüşmüş algıya göre belirlenen sözcüklerdir. Sıfatlar, özellikle isimleri miktar, sıra, konum, renk, biçim yönlerinden tanımlayan, açıklayan sözcük türüdür. Belirtilen, gösterilen, açıklanan, nitelenen adın bıraktığı izlenimini de yansıtan sıfatlar dillerin en zengin, en belirgin öğelerindedir. Sıfatların bu açıdan dilin estetik yapıları sayılabilir. Nesnenin bireysel tercihe göre algısını yansıtan sıfatlar toplum dil biliminin de ilgi alanına girmektedir. Bu sözcükler toplumlara, kültürlere ve dillere göre değişebilmektedir. Toplumun kültürel değerlerini ve ahlakî normlarını yansıtan sıfatlar dil iletişim etiketi açısından önemli değerlere sahiptir. İlgi alanlarına ve iletişim durumuna göre değerlendirmeler yapıldığında kadın dilinde sıfatların çokça yer aldığı görülmektedir. Erkek dilinde ise kadın diline göre daha az sayıda sıfat bulunmaktadır. Sıfatlar kadının erkek, erkeğin kadın gözünden, her iki cinsin toplumun gözünden yansımasının belirtileri olarak dilde varlıklarını hissettiren sözcük türleridir. Dilin ait olduğu toplumun kadına ve erkeğe bakış açısı, bu cinsiyetlere verilen değeri ve değer yargıları sıfatlar üzerinden daha belirgin olarak ifade edilirler.

Doç. Dr. Ali Tan danışmanlığında Özlem Özdemir tarafından hazırlanan "Türkçe Sözlük'te Kadınlar ve Erkeklerle İlgili Sözler" adlı yüksek lisans tezinde 2011 yılında yayımlanan Türk Dili Kurumu Türkçe Sözlük'ü taranmış ve 898 söz ve sözcük grubunun kadın için, 957 söz ve sözcük grubunun da erkek için kullanıldığı tespit edilmiştir. 368 söz ve sözcük grubunun hem kadın hem de erkek için kullanıldığı sonucuna varılmıştır (2020). Bu sözcüklerin disiplinler arası bir biçimde incelenmesi Türk dilinin inceliklerini ortaya koyacakken aynı zamanda Türk toplum yapısının sosyolojik durumunu da gözler önüne serecektir. Bu çalışmada da 2023 yılında yenilenen (Güncel) Türkçe Sözlük ile Kubbealtı Lügatı (Sözlüğü) karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Türkiye Türkçesinde erillik dişilik belirten öğeler olmamasına rağmen bazı ifadelerin erkekler için, bazı ifadelerin de kadınlar için kullanıldığı göze

çarpılmaktadır. Enfel Doğan, “Türkiye Türkçesinde Cinsiyet Kategorisinin İzleri” adlı çalışmasında Türkçede erillik dişilik belirten öğelerin yer almamasının dilde cinsiyet ayrımının olmadığına göstergesi olduğunu belirtmiş; her ne kadar böyle olsa da Türkçede bazı kelimelerin dil bilimsel açıdan olmasa da sözlüksel ve anlamsal bakımdan cinsiyet ifade ettiğini, bazı sözcüklerin sadece erkek veya dişi varlıklar için kullanıldığını; eril ya da dişil nesne ve varlıklara işaret ettiğini; isim, sıfat, zarf, fiil ve ünlem türündeki bu kelimeler eril ya da dişil varlıkları ‘anlamsal ve sözlüksel’ olarak karşıladığı için erilimsi veya dişilimsi olarak isimlendirilebildiğini dile getirmiştir. (2011:97) Erkekler için kullanılan ifadelerin toplumda birçok sebepten dolayı olumsuz kavram işaretlerine sahip olduğu bilinmektedir. Mahir Kavun ve Osman Mert de çalışmalarında erkeklerle ilgili kavram işaretlerinin %72,06’sının olumsuz olduğunu, dolayısıyla toplumda erkeğe dair olumsuzlukların bu kavramlar çerçevesinde tanımlandığının söylenebileceğini belirtmişlerdir (2022:243). ‘Yapılan çalışma neticesinde Türkçe Sözlük’te erkekleri; nitelemek için 36, tanımlamak içinse 62 adet olmak üzere toplam 98 kalıcı kavram işareti olduğu tespit edilmiştir. Türkçe Sözlük’te erkeklerle ilgili tespit edilen toplam 98 kavram işaretinin; %63,27’si ise isim, %36,73’ü sıfattır.’ (Kavun-Mert, 2022:232).

Bulgular: 1. Erkeklerle İlgili Sıfatlar

abazan: *sıfat, argo (<habazan; Çingene dilinden alınan habe “yiyecek içecek” kelimesine dayanılarak türetildiği kabul edilmektedir.)* [KL]. Uzun süre cinsel ilişkide bulunmadığı için cinsî isteği artmış kimse, cinsî doyumsuzluk içinde olan kimse [KL]. Uzun süre cinsel ilişkide bulunmayan (erkek) [GTS].

afif (< Ar. ‘iffet “kötülük ve günahattan uzak olmak”tan ‘afif): eskimiş İffetli (erkek) [GTS].

ağababa: *sıfat* Bir yerde, bir topluluk içinde etkili olan, sözü geçen, ileri gelen (kimse). [GTS]. 1. Yaşlı başlı, oturaklı, baba mevkiinde olan kimse. 2. Bir işte maharet ve ustalık sâhibi olan, önde gelen kimse. 3. *halk ağzı*. Büyük baba, dede [KL].

ak pak: *sıfat, mecaz* Saçı sakalı ağarmış [GTS]. *mec.* Çok yaşlı ve nurani yüzlü (kimse) [KL].

ak sakallı: *sıfat, mecaz* Yaşlı [GTS].

alabros (<Fr. à la brosse “fırça tarzında”): *sıfat* Fırça gibi dik ve kısa kesilmiş (erkek saçı) [KL]. Fırça gibi dik kesilmiş (erkek saçı) [GTS].

alp: *sıfat* Yiğit, kahraman [KL; GTS].

asker (<Ar. ‘asker): (5) *sıfat* Yurdunu iyi koruyan, kahraman özelliği taşıyan [GTS]. *sıfat* Cesur, dövüşken, mert [KL].

asker adam *sıfat* Cesur, dövüşken, mert [KL].

aşağı adam: *mec.* Seviyece düşük ve âdî olan, kötü, bayağı, değersiz, alçak, denî [KL].

avantüriye (< Fr. *aventurier*): *sıfat* Serüvene atılan, maceracı (erkek) [GTS].

ayıboğan: İri yarı, söz ve davranışlarında incelikten yoksun olan (kimse) [GTS].

baba soylu: *sıfat, toplum bilimi* Baba soyluluğa ilişkin olan, baba soyluluğa dayanan [GTS].

baba yerli: *sıfat, toplum bilimi* Baba yerliliğe ilişkin olan, baba yerliliğe dayanan [GTS].

babaca: *sıfat* Baba gibi, babaya yakışır [GTS].

babacan (< *T. baba* + *Far. cān*): *sıfat, mecaz* Olgun, hoşgörülü, iyi kalpli, güvenilir (erkek) [KL; GTS].

babayiğit: *birl. sıf. ve i.* 1. Güçlü kuvvetli, bedenî gücü gelişmiş (delikanlı). 2. Boyun eğmeyen, mert, cesur, yiğit, atak (kimse) [KL; GTS].

badem bıyıklı: Badem bıyığı olan [GTS].

bağlı: *halk ağzında* Halk inanışına göre, büyü etkisiyle cinsel güçten yoksun edilmiş (erkek) [KL; GTS].

bakir (I) (< *Ar. bekāret* “dokunulmamış olmak”tan *bakir*): [*Türkçede türetilmiştir.*] Cinsel ilişkide bulunmamış (erkek) [KL; GTS].

beyefendi: *sıfat* Terbiyeli. Beyefendi adam. Saygı ifadesi olarak erkek isimlerinin sonuna getirilen veya erkek ismi yerine kullanılan *ünvan, hitap sözü* [KL; GTS].

bıçkın: *sıf. ve i.* (< *Eski Türk. bıç-mak* “bıçmek, kesmek”ten *bıç-kın*) 1. Kavgacı (kimse), kabadayı, külhanbeyi, serseri. 2. Uçarı, çapkın (kimse), hovarda [KL]. 1. *isim, argo* kabadayı. 2. *sıfat, argo* Korkusuz, gözü pek, yürekli, cesur [GTS].

bıyıklı: Bıyığı olan [GTS].

bıyıksız: Bıyığı olmayan, bıyığını tıraş etmiş olan [GTS].

boğa gibi: İri yarı, çok güçlü kuvvetli (erkek) [KL; GTS].

boynuzlu: *sıfat, mecaz* Karısının veya kadın yakınlarından birinin iffetsizliğine göz yuman (erkek) [KL]. Eşi veya sevgilisi tarafından aldatılmış (kimse) [GTS].

cemil (< *Ar.cemil*): *sıfat, eskimiş* Güzel (erkek) [GTS].

cengâver (< *Far. ceng* “savaş” ve *âver* “getiren” ile *ceng-âver*): *sıfat, eskimiş* Savaşı seven ve savaşta mâhir olan kimse, cenkçi, savaşçı, savaşkan, silâhşör [KL]. Savaşta kahramanlık gösteren [GTS].

centilmen (< *İng. gentleman* < *Lat.*): *sıfat* İyi arkadaşlık eden, saygılı, görgülü, kibar (erkek) [GTS]. İnce, kibar, görgülü erkek, salon adamı [KL].

centilmence: *sıfat* Centilmene yakışan. Centilmence bir davranış [GTS].

civanmert (< *Far. cuvān* > *civān* ve *merd* “adam, yiğit” ile *civān-merd*): Temiz, asil ve cömert yaratılışlı, âlicenap, mert, yiğit (kimse), babayiğit [KL]. Mert yaratılışlı, yüce gönüllü, yiğit olan (kimse) [GTS].

çağ dışı (II): *sıfat, askerlik* 41 yaşından itibaren askerlik hizmetleri dışında bırakılan [GTS].

çatal sakal: *sıfat* Sakalı ortadan ikiye ayrılmış (kimse) [GTS]. Yüzün iki tarafındaki kılların uzatılması ve çenedekilerin tıraş edilmesi suretiyle çatala benzer şekilde bırakılmış sakal [KL].

çember sakallı: *sıfat* Çember sakalı olan (kimse) [GTS].

çok karılı: *sıfat* Birden çok karısı olan [GTS].

dallama (II): *sıfat, argo* Aptal, enayi [GTS].

daltaban (II): *sıfat, mecaz* Serseri [GTS].

dalyarak (<dal "çıplak, yalın" ile): *sıf. ve i. argo.* Haddini bilmeyip saldırganlık eden, küstah, kaba saba ve hoyrat kimse [KL]. Budalılığı yüzünden her zaman densizlik, küstahlık eden (kimse) [GTS].

damatlık (II): *sıfat* Damat için alınan, damada mahsus olan (*elbise, giyecek ve hediyeler*) [KL]. Damatken kullanılan veya yapılan [GTS].

dayı (II): *sıfat, ağızlardan* Cesur olan; yiğit [GTS]. (V) Kabadayı, külhanbeyi [KL].

delikanlı (II): *sıfat, mecaz* Sözüünün eri, dürüst, namuslu (kimse) [GTS].

delikanlıca (I): *sıfat* Delikanlıya yakışır [GTS].

derviş (II): (<Far. *derviş*) *i. ve sıf. teşmil.* Böyle bir hakikat yolcusunun niteliklerini taşıyan, kanaatkâr, saf, alçak gönüllü, her şeyi hoş gören kimse [KL].

deyyus (<Ar. *deyyüs*): *sıfat, hakaret yollu* Karısının veya kendisine çok yakın bir kadının iffetsizliğine göz yuman (kimse). "Ahlaksız, terbiyesiz, namussuz (kimse)" anlamında kullanılan bir hakaret sözü [GTS]. Karısının veya çok yakını olan bir kadının namussuzluğuna bile bile göz yuman kimse, boynuzlu, kerata [KL].

dızman: *sıfat, ağızlardan* İri yapılı, uzun boylu, şişman olan [GTS]. (<Kürt. *dijmin* <Far. *duşmen - duşmân*) İri, iri yarı, cesametli, cesim [KL].

didon (I) (<Fr. *dis donc*) (II): *sıfat, ağızlardan argo* Züppe. [GTS]. (Halkın İstanbul'daki yabancılara, özellikle Fransızlara verdiği ad; didona; kılık kıyafet ve davranış bakımından Avrupalıları taklit eden kimse) [KL; GTS].

didon sakallı: *sıfat* Yalnız çenesinde sivri sakalı olan, didona sakallı [GTS].

didona sakallı: *sıfat* Didon sakallı [GTS].

dilâver *sıf. ve i.* (Far. *dil "gönül" ve âver "getiren, taşıyan" ile dil-âver*) Yürekli, cesur (kimse), yiğit, kahraman [KL; GTS].

dört kaşlı: 1. *sıfat, mecaz* Bıyığı yeni terleyen (delikanlı). 2. *sıfat, mecaz* Kalın ve gür kaşlı [GTS].

efece: *sıfat* Efe gibi [GTS].

efemine (<Fr. *efféminé* <Lat.): Davranışları ve tavırları kadınımsı olan (erkek) [KL].

efendi (VI) (<Yun. *aféndis* < *authentês* "kendi kendine iş gören; mutlak hâkim"): *sıfat* Terbiyeli, edepli, ölçülü, temkinli (kimse) [KL]. Görgülü, nazik, kibar [GTS].

efendice: *sıfat* Efendi gibi [GTS].

er (I): *sıfat, mecaz* 3. Yiğit, kahraman kimse [GTS].

erkek (II) *sıf. mec* Bu cinsten olan. (6.) Mert, korkusuz, cesur, yiğit kimse [KL].
(5.) *sıfat, mecaz* Mert [GTS].

fukara babası: *sıfat mecaz* Fakir fukara babası [GTS; KL].

gidi (II): (<Far. *gidi*): *halk ağzı*. Pezevenk, deyyus [KL]. *sıfat, ağızlardan* Ahlaksız, pezevenk [GTS].

hadım: (<Ar. *hādīm*) Kısırlaştırılmış erkek. (GTS023).

hanım köylü: Kendi ailesinden çok hanımının ailesini benimseyen erkekler için kullanılır [KL].

herif-i nâ-şerif: “Şerefli olmayan adam”. Kaba, bayağı kimse [KL].

hırbo (<Rumca): 1. *sıfat, argo* İri yarı (kimse). 2. *sıfat, argo* Sersem, salak, kaba saba olan [GTS]. (*Kürt.*) argo. 1. Yontulmamış, kaba saba, hiç incelmemiş adam [KL].

hırt: (*Kökü ?*) argo. Hoyrat ve görgüsüz tavırlı, incelikten mahrum, kaba kimse [KL]. *sıfat, argo* Görgüsüz tavırlı, incelikten uzak olan (kimse) [GTS].

hırtapoz: *sıfat, argo* Zıpır [GTS]. *Zırtapoz* sözünün değişik bir kullanılışı, zıpır, delişmen [KL]. *bk. zırtapoz, zıpır*

hovarda: 1. *sıfat* Zevki için para harcamaktan kaçınmayan (kimse). 2. *sıfat* çapkın. 3. *isim* Hayat kadınının parasını yiyen erkek [GTS; KL].

innin ~ innin (<Ar. ‘*innin*): eskimiş Cinsel gücü olmayan, iktidarsız kimse, kısır, puluç [KL].

ırzı kırık: *sıfat, argo* Namussuz bir biçimde davranan [GTS; KL].

iktidarsız: 2. *sıfat* Cinsel gücü yetersiz (erkek) [GTS; KL].

izbandut (< İtal. *sbandato*): 1. *sıfat* Görünüşü ve davranışı ile korku veren (*iri yarı adam*) [GTS]. 1. Korku verecek kadar iri yarı kimse [KL].

jaketataylı: *sıfat* Jacketatay giymiş olan [GTS].

jön (<Fr. *jeune*): *sıfat* Genç. Filim ve piyeslerde başrolde oynayan genç erkek oyuncu, jönprömiye [KL]. Önemli rollerde oynayan genç erkek oyuncu; jönprömiye [GTS].

kaba sakal: *sıfat* Gür ve geniş sakallı [KL]. *birl. sıf. ve i.* Sakalı gür ve geniş olan (kimse) [GTS].

kabadayı: *sıfat, mecaz* 1. Cesurluk taslayarak etrafa meydan okuyan (kimse). 2. Babayiğit, mert, korkusuz (kimse) [KL]. Yürekli olan [GTS].

kabadayıca: *sıfat* Kabadayı gibi olan [GTS].

kadıncıl (<*kadın+cıl*) *sıfat* Kadın düşkünü, zendost [KL]. Zampara [GTS].

kadınımsı: *sıfat* Kadınsı [GTS].

kadınlı: *sıfat* Kadını olan [GTS].

kadınsı (II) (<kadın+sı): *sıf.* Tavır ve davranışları kadınca olan (erkek) [KL].
(3.) *sıfat* Davranış ve kılık kıyafet bakımından kadına özenen (erkek); kadınımsı, efemine [GTS].

kadınsız (II): *sıfat* Karısı olmayan [GTS].

kalender *i. ve sıf.* (<Far. *kalender*) Dünya malına önem vermeyen, müsamahakâr, yumuşak huylu, alçak gönüllü, olur olmaz şeyin üstünde durmayan kimse [KL; GTS].
11. yüzyılda İran'da yaygın olan Bektaşiliğin *kalandarî kolu* tarikatının Ar. özel adından gelmektedir.

kalender meşreb: *sıf. ve i.* (<Far. *kalender* ve Ar. *meşreb* "huy, tabiat" ile *kalender-meşreb*) Kalender tabiatlı, dünya malına önem vermeyen, her şeyin üzerinde durmayan (kimse) [KL]. *sıfat* Düşünce ve davranışlarında kalender olan (kimse) [GTS].

kalenderâne (<Far. *-âne* ekiyle): *sıf. ve zf.* Kalender olan kimseye yakışır tarzda, kalenderce [KL].

kalenderî (<Far. *kalender* + Ar. *nispet* eki *-î* ile): *sıf.* Kalender olanla ilgili, kalender olana âit [KL].

kaltaban (<Far. *kaltebân*): 1. *sıfat*, eskimiş Namussuz. 2. *sıfat*, eskimiş Yalancı. 3. *sıfat*, eskimiş Hileci [GTS]. Namussuz, yalancı, hilebaz, korkak kimse [KL].

kara yağız: *sıfat*, mecaz Esmer (erkek) [GTS].

karı ağızlı: 1. *sıfat*, mecaz Dedikodu yapan (erkek). 2. *sıfat*, mecaz Karısının etkisiyle, karısının ağızıyla konuşan (erkek), karısı ağızlı [GTS].

karılı: *sıfat* Herhangi bir nitelik veya nicelikte karısı olan [GTS].

karım köylü: *sıfat*, mecaz Karısı köylü [GTS].

karısı ağızlı: *sıfat*, mecaz Karı ağızlı [GTS].

karısı köylü: 1. *sıfat*, mecaz Karısının yakınlarını benimseyip kendi yakınlarını unutan (erkek). 2. *sıfat*, mecaz Kılıbık [GTS].

kasketli: *sıfat* 1. Kasketi olan. 2. *sıfat*, mecaz Şehirli olmayan [GTS] (erkek).

kasketsiz: *sıfat* Kasketi olmayan (erkek) [GTS].

kaytan bıyıklı: *sıfat* İnce ve uzun bıyıklı [GTS].

kazak (II): *sıfat*, mecaz Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen erkek, *kılıbık karşıtı* [GTS]. (IV) Karısına sözünü geçiren, hükmünü yürüten erkek [KL].

kazma (IV) *sıfat*, argo Kaba, görgüsüz (kimse) [GTS].

keçi sakal: *birl. sıf. ve i.* Çenesinde keçininkine benzer seyrek, sivri ve uzunca bir sakalı bulunan (kimse) [KL]. Sadece çenede bırakılmış sivri ve seyrek sakal [GTS].

keçi sakallı: *sıfat* Keçi sakalı olan [GTS].

keskin: *sıfat*, argo Zampara [GTS].

kılıbık: *i. ve sıf.* (Kökü belli değildir.) Karısının sözünden dışarı çıkamayan erkek [KL]. *sıfat* Karısının baskısı altında bulunan (erkek), karısı köylü, kazak karşıtı [GTS].

kıranta (<İtal. *quaranta* "kırk yaşında"): [Kelime Türkçede *kır+çıl*'ın etkisiyle *kıranta* olmuştur.]. 1. *sıfat* Saçları ağarmaya başlamış (erkek). (Saçına sakalına kır düşmüş, orta yaşlı erkek). 2. *sıfat* İlerlemiş yaşına rağmen bakımlı, özenli (erkek). (Oturaklı, ağır başlı, yaşına rağmen iyi giyimli ve bakımlı erkek). 3. *sıfat* Kırılmış/kır düşmüş (saç, sakal) [GTS; KL].

kıray: 1. *sıfat* Yol kesen, asi. 2. *sıfat* Genç, delikanlı [GTS].

koca (III): *sıfat* Yaşlı, ihtiyar, pir [GTS]. (2.) Yaşça büyük, yaşlı. (3.) *mec.* Büyük, ulu, kıymetli meziyetleri olan [KL].

koçak (<*koç*'tan *küçültme* ekiyle *koç+ak*): 1. Yiğit, kabadayı, yürekli, cesur (kimse). 2. *halk ağzı*. Cömert, eli açık (kimse) [KL]. 1. *sıfat, mecaz* Yürekli (erkek). 2. *sıfat, mecaz* Cömert [GTS].

kopuk (II) (< *kop-u-k*): *sıf. mec.* İşsiz güçsüz, parasız pulsuz, serseri kimse [KL]. *sıfat, mecaz* Toplum kurallarına aldırmayan, işsiz güçsüz, serseri olan (erkek) [GTS].

kostak (<*Far. gustāh* "küstah"tan) : *sıf. ve i. halk ağzı*. 1. Güzel ve zarif giyinmiş (kimse). 2. Çalımlı, onurlu (kimse). 3. Yürekli, yiğit, kabadayı (kimse) [KL]. 1. *sıfat, ağızlardan* Zarif, kibar, çalımlı, güzel giyinmiş, yakışıklı (erkek). 2. *sıfat, ağızlardan* Yiğit, kabadayı, yürekli [GTS].

köse (<*Far. küse*): *i. ve sıf.* 1. Sakalı ve bıyığı çıkmayan veya çok seyrek olan kimse: [KL]. Bıyığı, sakalı çıkmayan (erkek) [GTS].

köse sakal: *birl.i.* Seyrek sakal [KL].

kral (IV) (<*Sırp.*): *sıfat, mecaz* Üstün, çok iyi [GTS]. [*Frank hükümdarı Carolus'un (Karl) adından*]. (III) *argo. sıf.* Üstün nitelikli [KL].

külhani: (*Far. kulhan* > *külhan* ve nispet eki -i ile *külhani* > *külhāni*) (I.) Külhanbeyi, kabadayı, serseri, hayta [KL; GTS].

külhanbeyce: (<*Far. kulhan+ T. bey+ce*) *sıfat* Külhanbeyine benzer biçimde, külhanbeyi gibi [GTS].

kür (II): *sıfat* İnatçı, hırslı (adam) [GTS].

lavuk (< ? *Kürt. - Kurman. law* "oğlan, oğul" + 'ik') 1. *sıfat, argo* Gereksiz konuşan (kimse). 2. *sıfat, argo* Önemsiz konular üzerinde fazlaca duran, hareketleri ve sözlerinde meymenet olmayan (kimse) [GTS].

layt (<*İng. light*) (II): *sıfat, mec.* Kılıbık [KL].

levent (III-IV) *sıf. eski.* (<İtal. *levantino* "şarklı asker"den) [*Farsçada lewend* "tembel, boş gezen" vb. anlamlarda kullanılır; İtalyanca *levantino*'nun aslının da bu kelime olması muhtemeldir.]: Boylu boslu, iri yapılı, güçlü kuvvetli, yakışıklı (erkek). [GTS]. Kabadayı tavırlı, cesur (erkek). [KL]. Yaramaz, hırsız, nâmuşsuz, *bâgî* [*Kelimenin bu anlamı Farsçadan dilimize girmiştir*]: Levent kelimesi, eski Osmanlı şâirlerinin "şehlewend" gibi teveccühe delâlet eden tâbirler hilâfına olarak iyi bir mânâya gelmediği, halîü'l-izar (çapkın, edepsiz, serseri) demek olduğu Burhan'dan anlaşılır (Atâ Bey'den). Beç dolaylarından ve sâir yerlerde kanda haramzâde ve levent kâfir var ise... (Lutfî Târihi'nden). Levent tabiri, Kânûnî kânunnâmesinde "serbaz, yaramaz, hırsız" yerinde kullanılmıştır (Mehmet Z. Pakalın). [KL].

lort gibi: 1. Çok şık ve zengin (erkek). 2. *teşmil*. Çok zengin kimse [KL]. Çok zengin kimse [GTS].

luti: (<Lût kavminin adından nispet eki -i ile lûti) Lut kavminin helâkine sebep olan eşcinselliğe müptelâ kimse, oğlanı, eşcinsel, homoseksüel. Oğlanı [KL; GTS].

maço (<Fr.macho ?): Sert karakterli, kaba erkek [GTS]. (<İsp. macho "erkek" < Lat. ?) 1. İriyarı, sert erkek. 2. Büyük taşçı çekici [KL].

matruş (<Ar. matrûş): *sıfat, eskimiş* Tıraşlı [GTS]. (<Far. terâş > tırâş'tan matrûş) [Ar. kurala göre Türkçede türetilmiştir.]. Tıraş olmuş, sakalsız [KL].

me'bun (<Ar. ebn "birini itham etmek, töhmet altında tutmak"tan me'bün): *i. ve sıf.* Kadınmsı erkek, ibne, homoseksüel [KL].

merdane (I) (<Far. merd ve -âne ekiyle merdâne) *sıfat, eskimiş* Erkeğe yakışan [GTS]. *sıf. ve zf.* Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe [KL].

merhum (<Ar. rahmet "esirgemek, bağışlamak"tan merhûm): [Kelimenin 1. ve 2. anlamı Türkçede ortaya çıkmıştır]. 1. Ölmüş bir Müslüman erkekte bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek "Allah'ın rahmetine kavuşmuş, rahmetli" anlamında kullanılır. 2. Ölmüş Müslüman erkek [KL]. Ölmüş Müslüman erkek, rahmetli, rahmetlik [GTS].

mert (<Far. merd): 1. *sıfat* Yiğit. 2. *sıfat* Sözü'nün eri, güvenilir (kimse), erkek [GTS]. *sıf. ve i.* (Far. merd) 1. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî. 2. Güvenilir, sözü'nün eri, mürüvvetli, hamiyetli (kimse) [KL].

mertçe (I): *sıfat* Yiğide, erkeğe yakışan [GTS].

midesiz: (3.) Uygunsuz tutum ve davranışlar içerisinde olan kadınları kabullenen erkek. [GTS].

mintanlı (<Far. nim-ten "yarım beden"den göçüşme ile minten > mintan +. T. +II eki) 1. Yakasız, uzun kollu bir çeşit erkek gömleği): 1. *sıfat* Mintan giymiş olan. 2. *sıfat* Mintanı olan [GTS].

mintansız: 1. *sıfat* Mintan giymemiş. 2. *sıfat* Mintanı olmayan [GTS].

mu'tak (<Ar. i'tāk "köleyi âzat etmek"ten mu'tak): *sıf. ve i.* Âzat edilmiş, azatlı (erkek köle) [KL].

muvazzaf (II) (<Ar. tavzif "görevlendirmek"ten muvazzaf): *sıf. ve i.* 1. Kendisine bir görev verilmiş, bir hizmetle görevlendirilmiş (kimse), vazifeli. 2. asker. Mesleği askerlik olan (*subay veya astsubay*), askerlik hizmeti için silâh altına alınmış (er) [KL]. *sıfat, eskimiş* Bir görev ve hizmetle yükümlü olan (kimse) [GTS].

mücerret - mücerred (VI): *sıf. ve i. eski.* Evlenmemiş bekâr (erkek) [KL]. (III) *sıfat, eskimiş, mecaz* Bekâr [GTS].

ocaklı: 1. *sıfat* Ocağı olan, içinde ocağı bulunan. 2. *sıfat, tarih* Ocaktan olan (yeniçeri). 3. *sıfat, tarih* Trablusgarp'ta ve Cezayir'de kurulan ocaklara bağlı olan. [GTS].

pala bıyıklı: *sıfat - birl. sıf.* Gür, uzun ve kıvrık bıyıkları olan (kimse), pala bıyık [GTS; KL].

parlak: (IV) *sıfat*, kaba konuşmada Yüzü güzel (oğlan) [GTS]. (V) *argo*. Güzel yüzlü (delikanlı) [KL].

pırasa bıyık: Uzun, gür, iki yandan yanakların dışına doğru taşmış, uçları bükülmeden püskül püskül bırakılmış bıyık [KL].

pırasa bıyıklı: *sıfat* Uzun, gür bıyıklı (kimse) [GTS].

pisbıyık: 1. *isim* Kılları gür olmayan ve biçime girmeyen bıyık. 2. *isim*, *mecaz* Yakışıksız ve seviyesiz kimse [GTS]. 1. Her yerinde aynı derecede kıl olmayan, bir şekil verilemeyen, güdük, seyrek bıyık. 2. Bıyıkları böyle olan kimse [KL].

pos (<Far. *püst* > *post'tan*): *sıfat* Uzun ve gür bıyığı tasvir eden *Posbıyık* ve *Posbıyıklı* sözlerinde geçer [KL]. *sıfat* Gür ve uzun (bıyık) [GTS]. ("*Fos bıyık*" ve "*dağınık bıyık*"tan geldiği tahmin edilir, yine de kökeni belirsizdir.)

pos bıyık: Uzun ve gür bıyık [KL; GTS].

pos bıyıklı: *sıfat* Pos bıyığı olan. Bıyıkları gür ve uzun olan (kimse) [KL; GTS].

puluç: (Kökü ?) *sf.* ve *i.* Cinsî gücü olmayan, iktidarsız (erkek), *innin* [KL]. *sıfat*, *eskimiş* Cinsel gücü olmayan (erkek) [GTS].

puşt (<Far. *puşt* "arka"dan): *sıfat*, kaba konuşmada Güvenilmez, kalles. (Eş cinsel erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden erkek). [GTS]. Sapık oğlancılık erkeklerin cinsî zevkine hizmet eden ahlâksız çocuk veya delikanlı [Ağır küfür sözü olarak kullanılır.] [KL].

redingotlu (<Fr. *redingote* < İng. *riding coat* 'bele oturan, arkası yırtmaçlı, etekleri bol ve uzun, çift sıra düğmeli resmî erkek ceketi'+ *lu eki*) [KL]. *sıfat* Redingot giymiş erkek [GTS].

rintçe (<Far. *rind+* çE) : *sıfat* Rinde yakışan [GTS]. * **rint:** (Görünüşe ve dünya işlerine kıymet vermeyen, kurallardan uzak, bütün varlığı kendi iç dünyâsına göre değerlendiren, gönül gözüyle gören, hoş görülür, kalender, içkiye düşkün ve derbeder görünüşünün aksine ârif, hakîm, gönül ehli kimse.) [KL].

röntgenci:(<Fr. *rayons de Roentgen* "gözle görülmediği halde fotoğraf filmi etkileyen bir ışın türü"+ *-ci eki*) *argo* Kadınları gizlice gözetleme alışkanlığı olan erkek, dikizci. 2. *argo*. Kadınları gizlice gözetleyen ahlaksız erkek [KL].

sadrî (II) (<Ar. *şadr* "göğüs" ve *nispet eki -i ile şadri*): *sf.* Soy itibariyle anneye bağlı olan, anneye mensup olan (erkek çocuk) [KL].

sakallı (I): *sıfat* Sakalı olan [KL; GTS].

sakalsız: Sakalı olmayan [GTS].

sarıklı (I): *sıfat* Başına sarık sarmış olan, sarığı olan; *destarlı* [KL; GTS].

serseri (<Far. *serseri*< *ser+ser+* +*î eki*): 1. *sıfat* Belli bir işi ve yeri olmayan, başıboş (kimse). 2. *sıfat* Tutarsız, beğenilmeyen davranışları olan (kimse); daltaban. 3. *sıfat*, *mecaz* Belli bir hedefi olmayan, belli bir hedefe atılmamış olan, rastlantıyla gelen (kurşun, mayın vb.) [KL; GTS].

sokaktaki adam: (2.) Belirgin bir özelliği olmayan, sıradan adam. [GTS].

sünnetli: *sf.* Sünnet edilmiş olan [GTS; KL].

sünnetsiz: *sıf.* 1. Sünnet edilmemiş, sünnet olmamış [GTS; KL]. 2. *halk ağzı.* Gayrimüslim, kâfir, gavur [KL].

şahbaz (<Far. *şāh* – *şeh* ve *bāz* “doğan” ile *şāh-bāz* – *şeh-bāz*): *mec.* Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse [KL]. (III) *sıfat* Yiğit, kahraman, mert (kimse) [GTS].

şartlı: (II) *halk ağzı.* Eşini boşamaya yemin etmiş olan (koca) [KL]. (III) *sıfat* Şart etmiş olan (koca) [GTS].

taşaklı (<Eski Türk. *taşak* < *taş* ve *küçültme eki* +*ak*+*II*): 1. *sıfat* Taşağı olan. 2. *sıfat, mecaz* Sözüünü geçirir, tuttuğunu koparır, yiğit [GTS]. *sıf. argo.* Tuttuğunu koparan, sözünü geçiren, yiğit, cesur, bahadır [KL].

tıraşlı (<Far. *tarāş* “kazıma, yontma, tıraş etme, tıraş edilmiş şey, yonga, talaş”*tan*+ +*II eki*): 1. *sıfat* Tıraş olmuş, sakalını tıraş etmiş, *matruş*. 2. *sıfat* Tıraşı uzamış. 3. *sıfat* Yontulmuş [KL; GTS].

tıraşsız: *sıfat* Saçı veya sakalı uzamış, tıraşı gelmiş [GTS].

top sakal: (II) *sıfat* Uzun ve gür sakalı alttan yusuvarlak düzeltilip kesilmiş olan (kimse) [GTS]. Sakalı bu şekilde olan kimse [KL].

top sakallı: *sıfat* Top sakalı olan [GTS].

toraman [<“*tor*” (*genç*) +*mAn* *ekinden* <*tor* “*toy*”*dan* *tor*+*man*, a türemesiyle *tor* + a + *man*]: *sıfat* İri yapılı, genç irisi [KL; GTS].

transeksüel (<Fr. *transsexuel*): *sıfat* Hormon tedavisi görüp ameliyat olarak cinsiyet değiştiren [KL; GTS].

travesti: *i.* (<Fr. *travesti* < İtal. < Lat.) Kadınmsı hislere sâhip olması sebebiyle karşı cins gibi giyinen, karşı cins gibi davranan erkek. (KL) Kadın gibi giyinip süslenen eşcinsel [GTS].

tüysüz (<*tü* veya *tüg* “kuş tüyü, hayvan ve insan kılı” + *sUz* *eki*): 1. *sıfat* Tüyü olmayan. 2. *sıfat* Henüz bıyığı, sakalı çıkmamış [KL; GTS]. 3. *sıfat, mecaz* Gençlik sebebiyle tecrübesiz olan. Acemi [GTS].

tüyü bozuk: *sıfat, alay yollu* Sarışın veya saç sakalı seyrek (kimse) [GTS].

yağız (III) (Eski Türkçe *yağız* “kahverengi, yanık renk”*ten*; <**yak*- “*yakmak*” *biçiminden* Eski Türkçe +*Uz* *eki*): *sıfat, ağızlardan* Yiğit [KL; GTS].

yakışıklı: *sıf.* (Erkek için) Güzel, gösterişli, alımlı [KL; GTS].

yiğit (Eski Türk. *yigit* “genç”): *sıf. ve i.* 1. Yürekli, gözü pek, kahraman (kimse). 2. *i. E. T. Türk. ve halk ağzı.* Delikanlı, genç adam [*Kelimenin asıl anlamı budur; birinci mânâ daha sonra anlam kaymasıyla ortaya çıkmıştır.*]. [KL]. 1. *sıfat* Güçlü, yürekli olan (kimse); alp, celadetli, yağız, dilaver. 2. *sıfat* Kahraman. 3. *sıfat, mecaz* Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen (kimse); mert. 4. *i.* Delikanlı, genç erkek. 5. *sıfat* Taşaklı [GTS].

yordamlı (<*yort*- “*yürütmek, hızlı yürümek, koşmak*” + +*Am* *eki* + +*II* *eki*): *sıfat* Yakışıklı. Yakışıklı olan [GTS].

zabit (<Ar. *zābit*): (II) *sıfat, mecaz* Tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran [GTS]. (III) *sıf. eski.* Dediğini yaptıran, otoriter [KL].

zade (II) (<Far. *zāden* “doğmak; doğurmak”tan *zāde*): 1. isim, eskimiş Oğul. 2. sıfat, eskimiş Doğmuş [GTS]. Eskimiş sıfat kullanımına örnek: *Cihānda toğmadı bir zāde serv sencileyin / Çü oldı zātuña gül māder ü peder lāle* (Sâyili-16. yy) (bk. *lehcediz.com*). Doğmuş olan kimse, çocuk, yavru [KL].

zampara (<Far. *zen* “kadın” ve *bāre* “dost” > *zen-bāre* > *zen-pāre*’den): eskimiş sıfat Kadın peşinde koşan çapkın erkek [KL]. *sıfat* Sürekli kadın peşinde koşan, kadınlara düşkün (erkek); kadıncıl, keskin, zendost [GTS].

zendost (<Far. *zen* “kadın” ve *dōst* “sevgili” ile *zend-dōst*): sıfat, eskimiş Kadın düşkünü (kimse), zampara [KL; GTS].

zenperest (<Far. *zen* “kadın” ve *perest* “tapan”): eskimiş Kadınlara düşkün (erkek), zampara [KL].

zıpır (Kökü ?): Akli havada olan, taşkın şekilde davranan (kimse) [KL]. Şımarık ve delice tavırlı, hareketlerinde ölçsüz; hırtapoz, zırtapoz, zirzop [GTS]. bk. *hırtapoz*

zırtapoz (* *Ses yansımalı sözcük kökü ya da kökü belli olmayıp Yunanca -os eki ile*): sıfat, argo. Zıpır, delişmen, değersiz kimse, hırtapoz [KL; GTS]. bk. *hırtapoz*

züppe (Kökü?): Davranışları, kıyafet ve sözleri alışılmışın dışında aşırı yapmacıklı ve özentili olan kimse [KL]. 1. *sıfat* Giyinişte, söz söyleyişte, dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve aykırı saydığı yapmacıklıklara ve aşırılıklara kaçan; didon (I). 2. *sıfat* Seçkin görünmek için, bazı çevrelerdeki düşünceleri benimseyen, hayranlık duyan ve onlar gibi davranmaya özenen; *snop* [GTS]. * “Züppe: Kendisinden başkasını kolay beğenmeyen sonradan görmüş şık bey.” [Yeni Türkçe Lugat, 1924]

2. Bulgular: Yapı Bakımından Erkeklerle İlgili Sıfatlar

2.1. Basit Sözcükler

abazan
alabros (<Fr. *à la brosse* “fırça tarzında”)
alp
asker
cemil (<Ar. *cemil*)
centilmen (<İng. *gentleman* <Lat.)
dayı
derviş (<Far. *derviş*)
deyyus (<Ar. *deyyūs*)
dızman (<Kürt. *dijmin* <Far. *duşmen* – *duşmān*)
didon (I) (<Fr. *dis donc*)
efemine (<Fr. *efféminé* <Lat.)
efendi (<Yun.)
er
erkek
gidi (II) (<Far.)
hadım (<Ar.)
hırbo (<Rum.)
hurt (Kökü ?)
hırtapoz

- hovarda
innin ~ innin (<Ar. 'innin)
izbandut (< İtal. sbandato)
jön (<Fr. jeune)
kalender i. ve sıf. (<Far. kalender)
kaltaban (<Far. kaltebān)
kazak
kıranta (<İtal. quaranta "kırk yaşında") [Kelime Türkçede kır+çıl'ın etkisiyle kıranta olmuştur.].
kıray
koca
kostak (<Far. gustāh "küstah"tan)
köse (<Far. küse)
kral (IV) (<Sırp.)
kür
lavuk (<? Kürt. - Kurman. law "oğlan, oğul" + 'ik')
layt (<İng. light)
levent (III-IV) (<Far. lavand "işsiz güçsüz, boş gezen, başıbozuk") (i. (İtal. levantino "şarklı asker"den)
maço (<Fr.macho ?) (<İsp. macho "erkek" < Lat. ?) [Sözcüğün Latince mas (erkeklik organı, erkek kişi) + +ul ekinden İspanyolca macho (erkek) sözcüğüne evrildiği, oradan da İngilizce, Fransızcaya aynı biçimde (macho), farklı anlamda (İspanyol erkeği gibi, kabadayılık taslayan erkek) geçtiği bilinir.] [KL].
mert (< Far. merd)
pos (<Far. püst > post'tan) ("Fos bıyık" ve "dağınık bıyık"tan geldiği tahmin edilir, yine de kökeni belirsizdir.)
puluç (Kökü ?)
puşt (< Far. puşt "arka"dan)
şaban (<Ar. şa'bān)
travesti i. (<Fr. travesti < İtal. < Lat.)
yiğit
zabit (<Ar. zābiṭ)
zıpır (Kökü ?)
züppe

2.2. Türemiş Sözcükler

- avantüriye (?)
babaca
bağlı
bıçkın
bıyıklı
bıyıksız
boynuzlu
centilmence
dallama
damatlık
delikanlı

- delikanlıca
efece
efendice
iktidarsız
jaketataylı
kabadayıca
kadıncıl (<kadın+cıl)
kadınımsı
kadınlı
kadınsı (II) (<kadın+sı)
kadınsız
karılı
kasketli
kasketsiz
kazma
keskin
kılıbık
koçak (<koç'tan küçültme ekiyle koç+ak)
kopuk (II) (<kop-u-k)
külhanbeyce (<Far. kulhan+ T. bey+ce)
külhani (<Far. kulhan > külhan ve nispet eki -i ile külhani > külhâni)
luti (<Lût kavminin adından nispet eki -i ile lûti)
mertçe
midesiz
mintanlı (<Far. nim-ten "yarım beden"den göçüşme ile minten > mintan +. T. +II eki)
mintansız
ocaklı
oğlancı
parlak
redingotlu (<Fr. redingote < İng. riding coat 'bele oturan, arkası yırtmaçlı, etekleri bol ve uzun, çift sıra düğmeli resmî erkek ceketi'+ IU eki)
rintçe (<Far. rind+ çE)
röntgenci (<Fr. rayons de Roentgen "gözle görülmediği halde fotoğraf filmini etkileyen bir ışın türü"-cl eki)
sakallı
sakalsız
şartlı (II)
taşaklı (<Eski Türk. taşak < taş ve küçültme eki +ak+II)
tırışlı (<Far. tarâş "kazıma, yontma, tıraş etme, tıraş edilmiş şey, yonga, talaş"tan+ +II eki)
tırışsız
toraman [<"tor" (genç) +mAn ekinden<tor "toy"dan tor+man, a türemesiyle tor+a+man]
tüysüz (<tü veya tüğ "kuş tüyü, hayvan ve insan kılı" + sUz eki)
yağız (III) (Eski Türkçe yağız "kahverengi, yanık renk"ten; <*yak- "yakmak" biçiminden Eski Türkçe +Uz eki)
yakışıklı

yordamlı (<yort- "yürütmek, hızlı yürümek, koşmak" + +Am eki + +II eki)

2.3. Arapça Farsça Yapısına Göre Türemiş Sözcükler

afif (<Ar. 'iffet "kötülük ve günahattan uzak olmak"tan 'afif)

bakir (I) (<Ar.bekāret "dokunulmamış olmak"tan bakir) [Türkçede türetilmiştir.]

cengâver (<Far. ceng "savaş" ve âver "getiren" ile ceng-âver)

dilâver (<Far. dil "gönül" ve âver "getiren, taşıyan" ile dil-âver)

kalenderâne (<Far. -âne ekiyle)

kalenderî (<Far. kalender + Ar. nispet eki -î ile)

matruş (<Ar. maṭrūṣ) (<Far. terāṣ > trāṣ'tan maṭrūṣ) [Ar. kurala göre Türkçede türetilmiştir.].

me'bun (<Ar. ebn "birini itham etmek, töhmet altında tutmak"tan me'bun)

merdane (I) (<Far. merd ve -âne ekiyle merdâne)

merhum (<Ar. raḥmet "esirgemek, bağışlamak"tan merḥūm)

mu'tak (<Ar. i'tāk "köleyi âzat etmek"ten mu'tak)

muvazzaf (II) (<Ar. tavzif "görevlendirmek"ten muvazzaf)

mücerret - mücerred (Ar. tecrid "soymak"tan mucerred)

sadrî (II) (<Ar. şadr "göğüs" ve nispet eki -i ile şadri)

şahbaz (<Far. şāh - şeh ve bāz "doğan" ile şāh-bāz - şeh-bāz)

zade (II) (<Far. zāden "doğmak; doğurmak"tan zāde)

zırtapoz (* Ses yansımali sözcük kökü ya da kökü belli olmayıp Yunanca -os eki ile)

2.4. Sıfat Tamlaması / Birleşik Sıfat Biçimindeki Sözcükler

ağababa

ak pak

ak sakallı

asker adam

aşağı adam

baba soylu

baba yerli

babayiğit

badem bıyıklı

çatal sakal

çember sakallı

çok karılı

daltaban

dalyarak (<dal "çıplak, yalın" ile)

didon sakallı

didona sakallı

dört kaşlı

hanım köylü

kart horoz

kart zampara

kaytan bıyıklı

keçi sakal

keçi sakallı

köse sakal

kötü adam
küçük bey
pala bıyıklı
pırasa bıyık
pırasa bıyıklı
pisbıyık
pos bıyık
pos bıyıklı
sokaktaki adam
top sakal
top sakallı

2. 5. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçimindeki Sözcükler

çağ dışı
fukara babası
hanım evladı

2.6. Birleşik İsimler

beberuhi (< *bebe Rûhi*)
beyefendi (< *T. bey + Yun. efendi < aféndis < authentês*)
transseksüel (< *Fr. transsexuel*)
babacan (< *T. baba + Far. cān*)

2.7. Edat Öbeği Biçimindeki Sözcükler

boğa gibi
lort gibi

2.8. İsnat Öbeği Biçimindeki Sözcükler

ırzı kırık
tüyü bozuk

2.9. (Alıntı) Birleşik Sözcükler

civanmert (< *Far. cuvān > civān ve merd "adam, yiğit" ile civān-merd*)
kalender meşreb sıf. ve i. (< *Far. kalender ve Ar. meşreb "huy, tabiat" ile kalender-meşreb*)

zampara (< *Far. zen "kadın" ve bâre "dost" > zen-bâre > zen-pâre'den*)
zendost (< *Far. zen "kadın" ve dōst "sevgili" ile zend-dōst*)
zenperest (< *Far. zen "kadın" ve perest "tapan"*)
serseri (< *Far. serseri < ser+ser+ +î eki*)

3. Bulgular: Erkeklerle İlgili Bazı Adlar

abdestsiz: Kötü adam [GTS].

acemi er: Askere yeni alınan ve eğitim dönemini henüz tamamlamamış er [GTS].

adamcağız: Kendisine sevgi veya acıma duyulan erkek [GTS].

adsız: (3.) Türklerde, ailesinden ayrıldığı için artık onun adını taşımak, onun adıyla anılmak hakkını yitirmiş olan, bir yararlık gösterdiğinde ancak ad kazanabilen delikanlı, isimsiz [GTS].

asker kaçağı: Askerlik ödevini yapmamak için asker ocağından ayrılan veya oraya gitmekten kaçan kimse [GTS].

bayır turpu (II) Kaba, terbiyesiz erkek [GTS].

beberuhi (< *bebe Rûhi*): Sevimsiz, budala, bücür erkek; çok kısa boylu erkek [KL; GTS].

belalı: (< *Ar. belâ* "deneme, imtihan; keder, sıkıntı"+*lı*) 3. Yolsuz kadının zorba dostu isim Kadının zorba dostu. [GTS]. Yoldan çıkmış bir kadın üzerinde hâkimiyet kuran zorba erkek [KL]

bostan bozuntusu: isim, argo Korkak, yüreksiz, işe yaramaz adam [GTS].

cicibaba: Üvey baba [GTS].

çeşnicibaşı: Sık sık eş değiştiren erkek [GTS].

çöplük horozu: isim, argo Güzeli, çirkini ayırt etmeyen kadın düşkünü [GTS].

dikizci: Gözetleyici (GTS).

er kişi: 1. Erkek. 2. Yiğit ve mert kimse [KL].

erketeci: (< *Yun. erkhete+ci*) argo. Gözetleyici (GTS). argo. Yasa dışı işler çevrilen, özellikle kumar oynanan yerlerde dışarıda dolaşarak gözcülük eden ve polis veya yabancıardan gelen olursa içeriye haber veren kimse, erkete, dikizci. [KL].

gemi aslanı: Hiçbir işe yaramayan adam [GTS].

gey: (< *İng.*) Eş cinsel erkek. [GTS].

geyik: 2. Karısının veya bir kadın yakınının ihanetine uğramış erkek [GTS].

gözetleyici: Gözetleme işini yapan kimse, dikizci, erketeci [GTS].

hanım evladı: 1. Annesinin etkisinden kurtulamamış, çıtkırıldım (erkek). 2. argo. "Piç" anlamında küfür sözü [KL]. Nazlı büyütülmüş, çıtkırıldım kimse [GTS].

herifçioğlu: (< *Ar. harif* "meslektaş, arkadaş"+*çi+oğul+u*) kaba. Adam, herif. Kızılan veya beklenmeyen bir işi yapan erkek [GTS].

horoz: isim mecaz 4. Kabadayı erkek [GTS].

ırz düşmanı: Cinsel zevki için her türlü yasa ve töreyi çiğnemekten çekinmeyen kimse [GTS; KL].

ibne: (< *Ar. ubne*) 1. isim, kaba konuşmada Edilgin eş cinsel erkek; homoseksüel [GTS].

inek: (3.) isim, kaba konuşmada ibne. [GTS].

iskele babası (II): *mec.* Çocuklarına karşı babalık sorumluluğu taşımayan baba [KL]. sıfat, argo İşe yaramaz, sorumsuz [GTS].

jigolo (< *Fr. gigolo*): Geçimi yaşlı ve zengin bir kadın tarafından sağlanan genç, erkek sevgili, tokmakçı [GTS].

kadın avcısı: Kadınları baştan çıkararak erkek [GTS].

karabaş: (4.) Evlenmemiş, evlenmek istemeyen erkek [GTS].

kart horoz: (*Kökü bulunamamıştır; karı-mak "yaşlanmak; eskimek"ten gelmiş olabilir. Eski Türkçe kart "1. uyuz, irinli yara, 2. yaşlı kişi" sözcüğünden.*) + (*Fars. hurûs'tan*) *mec.* İhtiyar çapkın erkek [KL]. Kart zampara [GTS].

kart zampara: isim, mecaz Kadın peşinde koşan yaşlı, çapkın erkek; kart horoz [GTS].

kerata: i. (< *Yun. kerata* "boynuzlar") Pezevenk, deyyus, boynuzlu [Küfür sözü olarak kullanılır]: 1. Karısı tarafından aldatılan erkek [GTS].

köçek: 1. Kadın kılığına girip oynayan erkek [GTS].

kötü adam: Filmlerde kötülük yapan, güzel şeylere engel olan tip [KL]. Filmlerde izleyiciye sevimsiz gelen, filmin kahramanıyla çekişme durumunda olan ve sonunda çoğu kez yenilen kimse [GTS].

kulampara: *i.* (<Ar. *ğulām oğlan ve bāre dost ile ğulām-bāre > gulāmpāre'den*) Homoseksüel aktif erkek, lûtî, oğlancı, gulāmpāre Oğlancı. [KL; GTS].

küçük bey: (1.) Evin küçük erkek çocuğu. 2. Çıtkırdım, şımarık genç [GTS].

külhanbeyi: (<Far. *kulhan+T. bey+i*) Kendilerine özgü giyinişi olan, argo kullanan, başıboş, haylaz delikanlı, serseri, hayta, külhani [GTS].

moruk: *i.* (<Erm. *mōruk*) (2.) Yaşlı erkek [GTS].

nonoş: (2.) (<*nono çocuk dilinden +ş eki*). argo Kadınsı tavırları olan veya edilgin eşcinsel erkek. [GTS].

oğlan: (4.) *isim, kaba konuşmada* Cinsel bakımdan erkeklerin zevkine hizmet eden sapık erkek [KL; GTS].

oğlancı: *isim* Hemcinsleriyle cinsel ilişkide bulunan erkek; luti, kulampara [GTS]. Cinsî arzusunu erkek çocuklarla gideren eşcinsel aktif erkek, gulāmpāre, lûtî, homoseksüel [KL].

öksüzler babası: Öksüzleri, kimsesizleri koruyan merhametli erkek, fukarâ babası [KL].

poligami: *i.* (<Fr. *polygamie < Lat. < Yun.*) *sosyo.* Bir erkeğin birden çok kadınla evli olması durumu, çok karılılık [KL].

salon adamı: Toplantılara, dâvetlere devamlı olarak katılan ve böyle yerlerde nasıl davranılacağını bilen kibar erkek [KL]. Kadınlı erkekli davetlere katılan, bu gibi yerlerde nasıl davranılacağını, görgü kurallarını iyi bilen ve bu durumuyla dikkati çeken adam [GTS].

şaban (II): (<Ar. *şa'bān*) *argo.* Bön, budala, şaşkın kimse [*Kelime erkek adı olarak da kullanılmış ve anlam kaymasıyla bu mâniayı kazanmıştır.*] [KL].

şambabası: Sorumluluğu olmayan, hayırsız baba [GTS].

şorolo: (<Roma dili (Çingenece) bir sözcükten ?) Kadınlaşmış, kadın kılığına girmiş olan ve ahlakdışı ilişkiler için kullanılan erkek [GTS].

tırabzan babası: 2. Babalık ödevini yapmayan kimse [GTS].

tokmakçı: isim, ağızlardan jigolo [GTS].

top: (7.) Homoseksüel erkek [GTS].

üvey baba : 1. isim Öz olmayan baba; babalık, cicibaba. 2. isim, mecaz Çocuğuna kötü davranan baba.

yaban adamı: Issız yerlerde bir şey görmeden yetişmiş, yabânî, vahşî kimse [KL].

yalancı pehlivan: Görünüşünün, söylediklerinin adamı olmayan, büyük işler yapacakmış gibi görüldüğü halde hiçbir şey yapamayan kimse [KL; GTS].

yarım adam: Güçsüz, sakat, zayıf adam [GTS].

yuvarlak: 4. isim, argo Homoseksüel erkek [GTS].

zamane adamı: Günün adamı [GTS].

zibidi (<Far. *zibiden "yaraşmak, yakışmak"tan zibidi "giydiğini kendine yakıştıran kimse"*): 1. Çok dar çok kısa elbise giymiş olan, kıyâfeti gülünç olan kimse. 2. Yersiz ve zamansız davranan kimse [KL; GTS].

4. Bulgular: Yapı Bakımından Erkeklerle İlgili Bazı Adlar

4.1. Basit Sözcükler

gey (<İng.)

geyik
horoz
ibne (<Ar. *ubne*)
inek
jigolo (<Fr. *gigolo*)
kerata (<Yun. *kerata boynuzlar*)
köçek
moruk (<Erm. *mōruk*)
nonoş
oğlan (*Art zamanlı olarak türemiş, zamanla kaynaşma dolayısıyla eş zamanlı basit yapıdır.)
şaban (II)
şorolo (<Roma dili (Çingenece) bir sözcükten ?)
top
zibidi (<Far. *zīb* "süs, güzellik" sözcüğünden türetilmiştir. *zībīdan* "yaraşmak, yakışmak"tan *zibidi* "giydiğini kendine yakıştıran kimse") * Türkçe yapıya göre basit Farsça yapıya göre türetilmiştir.

4.2. Türemiş Sözcükler

abdestsiz
adamcağız
adsız
belalı (<Ar. *belā'* "deneme, imtihan; keder, sıkıntı"+lı)
dikizci
erketeci
gözetleyici
oğlancı
tokmakçı
yuvarlak

4.3. Birleşik Yapılı Sözcükler

beberuhi (< *bebe Rûhi*)
kulampara (<Ar. *ğulām oğlan ve bāre dost ile ğulām-bāre > gulāmpāre'den*)
poligami (<Fr. *polygamie* < Lat. < Yun.)

4.4. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçimindeki Sözcükler

asker kaçağı
bayır turpu
bostan bozuntusu
çeşnicibaşı
çöplük horozu
gemi aslanı
hanım evladı
herifçioğlu (<Ar. *ħarif* "meslektaş, arkadaş"+çi+oğul+u)
ırz düşmanı
iskele babası
kadın avcısı

külhanbeyi (<Far. kulhan+T. bey+i)
öksüzler babası
salon adamı
şambabası
tırabzan babası
yaban adamı
zamane adamı

4.5. Sıfat Tamlaması Biçimindeki Sözcükler

acemi er
er kişi
karabaş
kart horoz
kart zampara
kötü adam
küçük bey
üvey baba
yalancı pehlivan
yarım adam

Sonuç

Dil - toplum / dil - kültür ilişkisi karşılıklı etkileşime bağlıdır. Toplumun (*kültürün*) uğradığı her değişiklik dilde kendisini belirgin hâle getirmektedir. Diller arasındaki sözcük alışverişi de bu döngüde önemli bir etkidir. Dildeki değişiklikler, yenilikler, alıntı ögeler önce dil, ardından da kültür üzerinde etkili olmaktadır. Kültürel bir ögenin de dış kültürden alıntılanması sonucu dile yeni ögeler dâhil olabilir. Bu döngüye dil - toplum etkileşimi adı verilmektedir. Bu etkileşimin en iyi gözlemlendiği yer de hiç kuşkusuz söz varlığıdır. Kültürel boyutta söz varlığına bakılarak toplumsal değerlendirmeler yapılabilir. Bu durum dilin toplumsal boyutunun yansımalarıdır. Dilin kullanımının toplumsal düzlemde birey tipini de bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkeklerle ilgili söz varlığı da bu yansımaların birer somut örneğidir. Özellikle dildeki sıfatlar ve anlamları da toplumsal cinsiyet algısının göstergesidir. Bireyin toplumsal yapıdan ve bulunduğu/yetiştiği çevreden nasıl etkilendiği buna göre bireysel kimliğin ve kişiliğin nasıl biçim aldığı söz varlığında saklıdır. Erkeklerle ilgili olumlu-olumsuz kalıp yargılarının nasıl, ne zaman, ne kadar sıklıkla, hangi ortamlarda, nasıl çevrelerde kullanıldığı birey - toplum ilişkisini yansıtan unsurların başında gelir.

Yapılan incelemelerde her iki sözlükte 168 sözlük birim (madde başı) içerisinde 17 adet argo ifade yer almıştır. 1 Sırpça, 2 İngilizce, 10 Fransızca, 18 Arapça ve 31 Farsça sözcük belirlenmiştir. Basit sözcükler yanında türemiş sözcüklerin de çokluğu dikkat çekicidir. Benzetme yoluyla yapılan adlandırmaların yanı sıra yapı bakımından birleşik yapıları sıfatlar ve sıfat tamlamaları da çoğunluktadır. Arapça ve Farsçanın kurallarına göre türetilmiş sözcükler göze çarpmaktadır. Arapça kurala göre Türkçede türetilen *matruş* ve Türkçede türetilen *bakir* sözcükleri de yapısal ve anlamsal açıdan dikkat çekici özellikteki sözlük birimlerdendir. Belirtisiz isim tamlaması / birleşik isim olarak az sayıda kullanım gözükmektedir. Olumsuz kavramların, benzetmelerin çokluğu toplumsal açıdan erkeklere ve erkeklığe bakış açısının bir yansıması olarak ele alınabilir. Her ne kadar olumsuz içerikli kavramlar çokça yer alsın da bunların yanında cesaret,

yiğitlik, güç ile ilgili kavramlarla da sıfatlar yapıldığı da görülmüştür. Türk ahlak yapısına uygun olmayan çoğu ifadenin alıntı/kopya ögelerden oluşması da gözden kaçmamıştır.

Sıfatlar kavram alanlarına göre sınıflandırıldığında şu biçimlerdeki kullanımlar karşımıza çıkmaktadır:

1. *Cinsel duruma ve tercihe göre kullanılanlar*: abazan, bağlı, bakir, hadım, innin ~ innin, iktidarsız, kadınsı, kadıncıl, kadınımsı, luti, me'bun, puluç, transseksüel, travesti.

2. *Namus ve iffet anlayışıyla ahlakî duruma göre kullanılanlar*: afif, boynuzlu, deyyus, gidi, hovarda, ırzı kırık, kaltaban, kart horoz, kart zampara, keskin, zampara, zendost, zenperest.

3. *Ağırbaşlılık, efendilik, saygınlık, koruyuculuk, tecrübeli olma durumuna bağlı olanlar*: ağababa, ak pak, ak sakallı, babaca, babacan, beyefendi, centilmen, centilmence, derviş, efendi, efendice, fukara babası, jön, kalender, kalender meşrep, kalenderâne, kalenderî, kıranta, koca, kral, lort gibi, rintçe.

4. *Kişisel ve bedensel (fiziksel) bakım ve durum özelliklerine göre kullanılanlar*: alabros, badem bıyıklı, bıyıklı, bıyıksız, cemil, çatal sakal, çember sakallı, didon, didon sakallı, didona sakallı, dört kaşlı, kaytan bıyıklı, keçi sakal, keçi sakallı, kostak, köse, köse sakal, levent, matruş, pala bıyıklı, parlak, pırasa bıyık, pırasa bıyıklı, pisbıyık, pos, pos bıyık, pos bıyıklı, sakallı, sakalsız, tıraşlı, tıraşsız, top sakal, top sakallı, tüysüz, tüyü bozuk, yağız, yakışıklı, yordamlı.

5. *Yiğitlik, mertlik, güçlü olma durumu ve fiziksel gelişmişlik durumlarına göre kullanılanlar*: alp, asker, asker adam, babayiğit, boğa gibi, cengâver, civanmert, dayı, delikanlı, delikanlıca, dızman, efece, dilâver, er, erkek, izbandut, kabadayı, kabadayıca, kıray, koçak, külhanbeyce, külhani, kür, levent, merdane, mert, mertçe, mu'tak, ocaklı, şahbaz, taşaklı, toraman, yiğit, zabit.

6. *Kişilik özelliklerine göre kullanılanlar*: aşağı adam, avantüriye, bıçkın, dallama, daltaban, dalyarak, efemine, hanım evladı, hanım köylü, hırbo, hırt, hırtapoz, kadınsı, kadıncıl, kadınımsı, kazak, kazma, kılıbık, kopuk, kötü adam, lavuk, layt, maço, midersiz, puşt, röntgenci, serseri, sokaktaki adam, şaban, zıpır, zırtapoz, züppe.

7. *Soy durumuna göre kullanılanlar*: baba soylu, baba yerli.

8. *Evlilik durumuna göre kullanılanlar*: çok karılı, kadınlı, kadınsız, karılı, mücerret - mücerred, şartlı.

9. *Giysiye göre kullanılanlar*: damatlık, jaketataylı, kasketli, kasketsiz, mintanlı, mintansız, redingotlu.

10. *Yaş ve ölüm durumuna göre kullanılanlar*: çağ dışı, küçük bey, merhum, muvazzaf, tüysüz.

Erkekler için kullanılan sıfatlarda ağırbaşlılık, efendilik, saygınlık, koruyuculuk, tecrübeli olma durumuna bağlı olan ifadelerle kişisel ve bedensel (*fiziksel*) bakım ve durum özelliklerine göre kullanılanlar yanında yiğitlik, mertlik, güçlü olma durumu ve fiziksel gelişmişlik durumlarına göre kullanılan ifadelerin söz varlığında fazlaca yer aldıkları görülmüştür. Bunların çoğu da olumlu etiketleme ve yargılara sahiptir. Cinsel

duruma ve tercihe göre kullanılanlar, namus ve iffet anlayışıyla ahlakî duruma göre kullanılanlar ve kişilik özelliklerine göre kullanılanlarda genelde olumsuz etiketlemeler ve olumsuz yargılar ağır basmaktadır. Sözlük bilimsel açıdan bazı sıfatların anlamları, tanımları ve tanıklamalarının yeterli aktarılmadığı görülmüştür. Eskimiş veya kullanımdan düşmüş sözcüklerin sözlüksel içerik ve yapı özelliklerine göre güncel sözlükler yerine genel (büyük) sözlüklerde yer alması sözlüklerin kullanılabilirliği açısından daha uygun gözükmektedir. Bu bakımdan her iki sözlükte de verilen madde başları, tanımlar, açıklamalar ve örnekler yeniden gözden geçirilmelidir. Bazı adlar ve sıfat tamlamalarının sıfat olarak kullanılma durumları karmaşık olduğundan özellikle erkekler için kullanılan ifadeler listeye dâhil edilmiştir.

Erkekler için kullanılan adlarda ise 56 sözcük içerisinde 9 argo ad, 5 kaba kullanım, 5 Arapça, 2 Farsça, 3 Yunanca ve 1 Ermenice sözcük belirlenmiştir. Belirtisiz isim tamlaması biçimindeki sözcüklerle sıfat tamlaması biçimindeki sözcüklerin daha çok yer aldığı görülmüştür. Adlar da sıfatlar kadar ilgi çekicidir. Sözlüklerde birçok sözcük hem isim hem sıfat olarak kaydedilmiştir. Sıfat olarak kaydedilenler, isim ve sıfat olarak belirtilenler, ad olarak verilmesine rağmen sıfat olduğu düşünülen sözcükler, bazı tamlamalar da sıfat listesine eklenmiştir: *asker adam, aşağı adam, çatal sakal, çağ dışı, kart zampara, kart horoz, pırasa bıyık, pos bıyık, sokaktaki adam, yarım adam, top sakal* gibi. “Maço” argo sözcüğü her iki sözlükte ad olarak verilmiş olsa da “maço erkek” olarak kullanımının yaygınlığından dolayı sıfat listesinde verilmiştir. “*Top sakal, top kandil, top patlıcan, top çam*” gibi örneklerde her ne kadar sıfat olarak kullanıldığı açık olsa da tek başına adlaştığından, anlam taşıdığından ‘top’ sözcüğü ad listesinde verilmiştir. Bazı sözcüklerin sıfat kısmına alınma ihtiyacını görülse de tek başlarına anlam taşıyıp adlaştıklarından ad kısmında listelenmiştir. Örneğin ‘*belalı*’ sözcüğü yapım ekiyle sıfat olarak gözükse de tek başına kullanımı yaygınlaşmış ve ayrı bir adlanmış sıfat olarak sözlük birim hâline gelmiştir. Dolayısıyla bazı adların sıfat gibi durdukları hatta sıfat olarak kullandıkları dikkat çekse de adlaştıklarından zamanla sözlük birim olarak ad olarak kaydedildikleri görülmektedir. Adlarda sıfatlara oranla az sayıda fişlenme yapılsa da adlarda da olumsuz etiketlemelerin varlığı söz konusudur. “*Gey, ibne, oğlan, kulampara, şorolo, top, yuvarlak*” sözcükleri eşcinsel eğilimleri olan erkekler için kullanılan ifadeler olarak yer almıştır. Eski Türkçede “çocuk, yavru” anlamındaki *oğul* sözcüğü çokluk bildiren +an ekiyle *oğul + an* biçimine gelerek “evlatlar, yavrular” anlamına evrilmiştir. Eski Türkçede hem erkek hem de kız çocukları için kullanılırken zamanla sadece erkek çocuk için kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonraki evrelerde daha çok günümüze yakın dönemlerde de kaba konuşmada eş cinsel anlamındaki olumsuz anlamı ortaya çıkmıştır. “*Jigolo*” gibi cinsel obje içeren ifadeler Türk kültüründe hiçbir dönem belirgin olarak görülmemiştir, yabancı kültür etkisiyle kültüre giren bu biçim Türkçe karşılığına da bulmuştur: *tokmakçı*. “*Çeşnicibaşı, çöplük horozu, dikizci, erketeci, kadın avcısı*” gibi ahlakî sapkınlık ifadeler; “*abdestsiz, belalı*” gibi kötü karakter yansıtan ifadeler; “*geyik, kerata*” gibi ihanete uğramış erkeği ifade eden sözcükler; “*horoz, külhanbeyi*” gibi kabadayılık belirten ifadeler; “*köçek*” gibi meslek terimi; “*cicibaba, gemi aslanı, herifçioğlu, karabaş, moruk, şambabası, üvey baba, zamane adamı*” gibi ifadeler de adlar listesinde olumsuz anlam taşıyan diğer etiketleme örnekleridir. Her ne kadar ‘*ırzı kırık, ırz düşmanı*’ gibi ifadeler erkekler için özgü gözükse de bu ifadelerin kaba konuşmada (argoda) son zamanlarda yer yer kadınlar için kullanıldıkları da bilinmektedir. “*Röntgenci*” sözcüğü de önceden erkeklerin uyguladığı ‘*röntgencilik*’ mesleğinden dolayı erkekler için kullanılmıştır. Argoda ‘kadınları gizlice gözetleme alışkanlığı’ (KL) olarak

yer alan 'röntgen ışınları uzmanlığı' ifadesinden hareketle bir başkasını izinsiz ve olumsuz bir biçimde izleme alışkanlığına yakıştırılmış bir anlama bürünmüştür. Kullanımdan düşmüş ve eskimiş olarak kabul edilen Yunanca 'gözetleme, dikiz' anlamındaki "erkete" sözcüğüyle 'dikizci' sözcüğü de her ne kadar eskiden erkekler için kullanılsa da kadınların toplum hayatında yer almasının yaygınlaşmasıyla gerek bozuk cinsel anlayışla gerekse hırsızların koydukları gözcü anlamındaki kullanımları bilinmektedir. "Adam' sözcüğü daha önceden kadın erkek herkes için kullanırken son yıllarda özellikle feminizm ve pozitif ayrımcılık etkisiyle erkek egemenliğine tepki olarak kadınlar için kullanımları azalmış, hatta düşmüştür. Fakat 'balık adam' (dalgiç) gibi cinsiyet belirtmeyen sözcüklerin durumu da ilginçtir. Adam sözcüğünün yazılı belgelere sahip en eski dil olan Sümerceden Sami dillerine ve oradan da diğer dillere geçmiş olabileceği söylenebilir. Sözcüğün cinsiyet açısından yanlı veya yansız olma durumu büyük ölçüde eşdizimlilik özelliklerine bağlı olarak belirlenebilmektedir." (Yaylagül Üstünel, 2021: 299) "Erkek sözcüğü, (erkek kedi, erkek köpek gibi) insan dışındaki varlıklar için de kullanılabilirken kişi, adam ve insan sözcükleri bu şekilde kullanılamaz. Kişi sözcüğü, insan sözcüğü ile içeriğin biçimi açısından bütünüyle tözü açısından ise bütüne yakın benzerlik içerir. Kişi, bütün insan türünün tek tek bireylerini karşılamasıyla belirginleşir. Adam sözcüğüyle oluşan eşdizimli yapıların sayısı, kişi ve insan sözcüğüyle oluşan eşdizimli yapıların sayısından çok daha fazladır. Bunda adam sözcüğünün [+üst-insan] anlam bileşenine de sahip olmasının önemli payı vardır." (Yaylagül Üstünel, 2021: 300)

"Aslan yürekli, aslanca, günün adamı" gibi sözcükler erkekler için kullanılan sözcükler gibi gözükse de kadınlar için de kullanılabilir. "Aşıktaş, biseksüel, cahil, dost, dul, kırık, uzatmalı nişanlı, uzatmalı sevgili, zürriyetli, zürriyetsiz" gibi sözcükler de her iki cins için kullanılan sözcüklerdendir. Görüldüğü üzere Türkçenin söz varlığı geçmişten günümüze birçok deneyimi barındıran bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerle ilgili sıfat ve adların toplum zihniyetini yansıtıcı nitelikte olması kültürel dokunun mevcut durumunu ve geçirdiği evreleri göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Askerî ifade ve terimlerin daha çok erkekler için kullanılması geçmişten günümüze bu mesleği daha çok erkeklerin yapmasından kaynaklanmaktadır. Genel toplum yargısı ve algısı da bu yöndedir. Olumsuz etiket içeren sözlerin daha çok alıntı (kopya) ögeler olması da ayrı bir değerlendirme konusudur. Toplumlar arasındaki ticari, ekonomik, siyasi ilişkilerin kültürel boyuta taşınması sonucu toplum dilleri arasında söz varlığında geçişler olmaktadır. Her ne kadar alıntı (kopya) ögelerle olumsuz etiketlemelerin ifade edilme durumları göze çarpsa da böyle bir anlayışın ve algının toplumun bilinçaltında ve kültüründe yer etmiş olması gerçeğini değiştirmemektedir. Bu tür kullanımlarda çoğunluğun algısı ve yargısı önemlidir. Öncelikle kültürel etkilenme ve değişim, ardından buna karşılık olarak dilde yer almayan kavramın alıntılanması (kopyalanması) söz konusudur. Tıpkı 'röntgenci, dikizci' gibi sözcüklerdeki anlam ve kullanım değişimleri gibi sözcüklerde de zaman içerisinde yapısal ve anlamsal değişikliklerinin olması kaçınılmazdır. Dünya döndükçe kişiöglü var oldukça dil denen olgu varlığını devam ettirecek, ait olduğu toplumun kültürünü yansıtacak, var olduğu zaman diliminin özelliklerini barındıracak, zaman zaman da o kültüre yol gösterecek, yol verecek, zaman zaman da diğer toplumlardan ve değişim ve gelişmelerden etkilenecek, bu döngü de böyle devam edecektir. Dil ait olduğu toplumun duygu düşüncesini yansıtan, ses ve sözcüklerle örülmüş bir iletişim tablosudur. Bir milletin

duygu ve düşünce dünyası kullandığı dilde, söz varlığında kendisini göstermektedir. Bir milletin söz varlığı o milletin toplumsal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Cinsiyet olgusu da bu söz varlığında ortaya çıkmaktadır. Erkeğe ilişkin sıfatlar ve erkeğe ilişkin (*yüklenen*) roller, kadına ilişkin sıfatlar ve kadına ilişkin (*yüklenen*) roller bu söz varlığında toplumun cinsiyet algısını yansıtıcı bir biçimde apaçık görülmektedir.

Kısaltmalar

Ar.	Arapça
birl.	Birleşik
Erm.	Ermenice
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
GTS	Güncel Türkçe Sözlük
i.	İsim
İtal.	İtalyanca
KL	Kubbealtı Lügati
Kürt.	Kürtçe
mec.	mecaz
Rum.	Rumca
sıf.	Sıfat
Sırp.	Sırpça
T. / Türk.	Türkçe
Yun.	Yunanca
zf.	Zarf

Kaynakça

- Doğan, Enfel (2011). Türkiye Türkçesinde Cinsiyet Kategorisinin İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 4, Cilt: 17, s.89-98.
- Hayber, Abdülkadir (2013). *Mehmed Bahaeddin Toven: Yeni Türkçe Lugat (1924)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kavun, Mahir-Mert, Osman (2022). "Erkeklerle İlgili Olumsuz Kavram İşaretleri". *Erkek Kitabı*. İstanbul: Kesit Yayınları, 215-245.
- Kubbealtı Vakfı (2004). *Kubbealtı Lügati*. <https://lugatim.com/>. (Erişim tarihi: 10.12.2024)
- lehediz.com (2024). *Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü*. (Erişim tarihi: 17.12.2024).
- Özdemir, Özlem (2020). *Türkçe Sözlük'te Kadınlar ve Erkeklerle İlgili Sözcükler*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Türk Dil Kurumu (2024). *Güncel Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu. sozluk.gov.tr (Erişim tarihi: 10.12.2024).
- Yaylagül Üstünel, Özen (2021). "Türkçede kişi, insan ve adam Sözcüklerinin Kavramsal İçeriği". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. Cilt 18, Sayı 3, ss. 283-302.